

Cantus firmus

***Cantus firmus* to termin łaciński, który znaczy dosłownie „śpiew stały”. Nazywano tak melodię wykorzystaną w utworze wielogłosowym, istniejącą zanim ten utwór powstał**

Najczęściej *cantus firmus* pochodził z bogatego repertuaru [śpiewów gregoriańskich](#) – [antyfon](#), [sekwencji](#) czy [hymnów](#). Była to jednak tylko jedna z wielu możliwości: kompozytorzy sięgali również po melodie [pieśni](#) i piosenek (często świeckich), melodie wyjęte z innych utworów wielogłosowych, bądź też sami wymyślali *cantus firmus*. Czasem były to śpiewy rozbudowane i długie, w innych przypadkach mogło to być dosłownie kilka dźwięków (np. dźwięki [heksachordu](#)). **Uzyskane w ten sposób melodie stawały się następnie punktem wyjścia do skomponowania utworu wielogłosowego:** były w nim przytaczane w jednym z głosów (najczęściej w tenorze) bądź pojawiały się w różnych głosach. Ulegały też różnym przekształceniom rytmicznym i melodycznym.

Historia *cantus firmus* zaczyna się wraz z początkiem wielogłosowości. Najpierw – już w [IX wieku](#) – chodziło po prostu o dodanie do znanej melodii [chorałowej](#) nowego głosu ([kontrapunkt](#)). Traktowano to jako rodzaj ozdobienia śpiewu jednogłosowego. Z czasem techniki operowania *cantus firmus* stawały się coraz bardziej skomplikowane, tak jak komplikowała się coraz bardziej [polifonia](#). W [XV wieku](#) zarówno dobór melodii, jak i sposób jej wykorzystania w [mszach](#) czy [motetach](#) był na tyle różnorodny i ważny, że decydował nie tylko o muzycznych walorach kompozycji, ale też o jej funkcjach i znaczeniu. Niektóre melodie zyskały szczególną sławę u kompozytorów, stając się podstawą skomponowania bardzo wielu utworów (np. piosenka o człowieku „uzbrojonym”, *L’homme armé*, na bazie której powstało około 40 mszy). *Cantus firmus* spotykamy też w muzyce [baroku](#), np. w utworach [organowych](#) czy chóralnych [Jana Sebastiana Bacha](#), który wykorzystywał melodie chóralu protestanckiego. Opracowanie jakiejś wyjściowej melodii w sposób wielogłosowy było bardzo ważną umiejętnością, uczoną w ramach nauki o kontrapunkcie.

Dr Paweł GANARCZYK